

GAĻAS LIELLOPI –

BIOLOĢISKĀS

DAUDZVEIDĪBAS VEICINĀTĀJI

ANITA SILIŅA

LLKC lopkopības
kompetenču centra vadītāja
anita.silina@llkc.lv
tāl. 63050220

Gaļas liellopu audzēšanā liela nozīme ir pareizai ganību apsaimniekošanai – liellopu pārvietošanai pa ganību apgabaliem, uzlabojot ganību apsaimniekošanas praksi. Tā var veicināt zelmeņu ražību, ganību izmantošanas efektivitāti un ganību liellopu veselību un produktivitāti.

“Vairāk nekā 60 % Eiropas Savienības augšņu ir neveselīgā stāvoklī un tām nepieciešama auglības atjaunošana,” tā seminārā par ilgtspējīgas lopkopības praksi, ko decembrī organizēja Latvijas Dabas fonds sadarbībā ar KS “Latvijas liellops” vēstīja Airi Kulveta, lauksaimniece no Puutsa Farm, kas atrodas Peltsamā pagasta Terves ciemā, un ir Igaunijas lielāka gaļas audzētāju kooperatīva *Liivimaa Lihaveis* dalībiece. Viņa bija uzaicināta dalīties ar savu pieredzi un zināšanām gaļas liellopu audzēšanā, saimniekojot uz 300 ha un apsaimniekojot 170 gaļas šķirņu Angus, Herefordas, Simentāles un Vagjū šķirnes liellopus. Airi Kulveta izmanto bioloģiskās metodes, audzējot arī labības un eļļas augu sēklas, un savas zināšanas regulāri papildina Lielbritānijā. Saimnieces mērķis ir ieviest videi draudzīgu gaļas liellopu audzēšanu Igaunijā.

1. Augsnes minimālā apstrāde. Augsnē atrodas mikroorganismu sistēmas, sēnīšu un mikroskopisku gaisa piekļuves sistēmu labirints, kas ieskauj augšņu daļiņu kopumu. Ja to nepārdomāti traucē, sablīvējot vai nepārdomāti uzarot, kā arī lietojot neatbilstošas mēslojuma de-

vas, tad sistēma tiks apgrūtināta vai pat bloķēta.

2. Augsnes virskārtai vēlams būt neatsegtai, jo kultūraugu slānis vai rugaines atliekas augšni pasargās no saules, vēja u.c. vides ietekmes.

3. Būtiski ir saglabāt kultūraugu saknes augsnē. Dzīvās sakņu sistēmas augsnē ir nozīmīgas, lai uzturētu augsnē esošos organismus: baktērijas un sēnītes, kas nodrošina pārtiku vienišķiem, posmkājiem un augstākām radībām, kuras atrodas tālāk ķēdē, tādējādi tie nodrošinātu kultūraugu bezmaksas mēslošanu un laistīšanu.

4. Daudzveidīgs kultūraugu klāsts. Ideāli – kā pļavā. Veiksmīga var būt vairāku kultūraugu audzēšana (divi kultūraugi tiek audzēti vienlaikus un atdalīti pēc ražas novākšanas). Augsnes apauguma nodrošināšana (ražas audzēšana, kas netiek novākta, bet palīdz aizsargāt

un barot augsni) arī veicinās saules gaismas uzņemšanu laikā, kad nenotiek augu veģetācija.

5. Veidot progresīvas ganību sistēmas dzīvniekiem. Vispusīga ganību pārvaldības un ganīšanas režīma ieviešana mainīs augsni un līdz ar to veidos augu sistēmas, kuras atjaunosies dabīgo zālāju zelmeņos.

Ganību augi, ko uzskatām par nevēlamiem vai nezālēm, nereti ir kā indikatori, kas norāda uz augsnes problēmām. Kā piemēru var minēt zirgskābeni, kura mēdz augt vietās, kur augsne ir sablīvējusies – ne velti šo augu mēdz dēvēt arī par blīvo skābeni.

ROTĀCIJU GANĪBU NOZĪME

Vēsturiski zālējāji pa pļavām pārvietoja baros, izvairoties no plēsējiem – no vienas vietas uz nākamo, iepriekšējā vietā

1. attēls. Galvenie atjaunojošās (reģeneratīvās) lauksaimniecības pamatprincipi

atgriežoties pēc ilgāka laika. Zālējumiem šāds instinkts izveidojies ģenētiski, lai izvairītos no vajātājiem. Ganot liellopus ganībās vienā vietā īsu laika posmu, augu veģetācijai ir iespēja atjaunoties, savukārt intensīva slodze īsā laika posmā pozitīvi ietekmē gan augu sugas, kas aug ganību zelmenī, gan arī šīm augu sugām līdzās pastāvošas sugas. Ganot ilgāku periodu vienā vietā, degradējas zelmeņa botānis- kais sastāvs, samazinās ganību produk- tivitāte, un pēc noganīšanas zelmenis nespēj ātri atjaunoties. Pretstatā tradi- cionālajai ganību sistēmai, kur ganišana notiek ilgu laiku vienā laukā, rotācijveida ganībās lauku nogana pakāpeniski, sada- lot ganību platību nelielos nogabalos vai aplokos. Pētījumu rezultāti liecina, ka, ievērojot rotācijveida ganišanu, zelmeņa ražu var palielināt par 15–45 %, salidzi- not ar tradicionālo ganišanu, kā arī uzla- bojas zelmeņa kvalitāte.

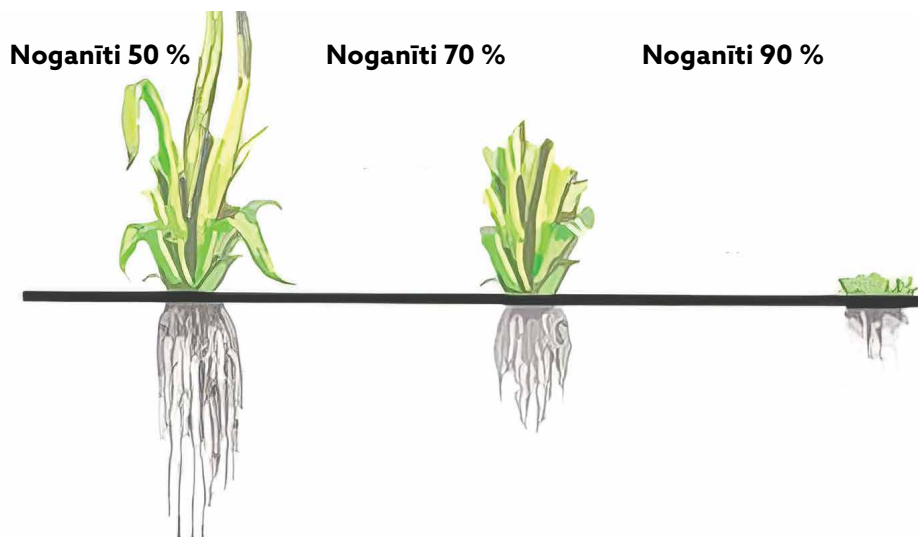
PLĀNOTĀS GANIŠANAS PRIEKŠROCĪBAS

Zālaugiem sakņu sistēma turpina augt, ja tiek noganīti 50 % no auga, bet ja noēsti 70 % no auga, tad pēc 17 dienām 50 % auga sakņu sistēmas turpina augšanu, noganot 90 % – 100 % sakņu pārstāj augt uz 17 die- nām (skat. 2. attēlu).

Rotācijas ganību zonā: 50–60 % augu tiek apēsti, 30 % nobradāti un 20–10 % augu paliek neskarti. Rotācijas ganišana nozīmē vienā ganību gabalā ganīt ne vai- rāk kā 1–3 dienas, tad 30 dienās ganību apgabals atjaunojas – ataug. Ja dzīvnieki apēd augus zemāk par 5 cm virs augsnes, tad ne tikai notiks lēnāka zelmeņa ataug- šana, bet arī dzīvnieki tiks pakļauti para- zītu riskam, jo ganībās esošie parazīti at- rodas augu daļā, kas tuvāk augsnei. Augu, kas noganīti zemāk par 5 cm, ataugšanas spējas būs ļoti ierobežotas. Arī pļaujot rup- jo lopbarību, nevajadzētu pļāvumu veikt zemāk par 10 cm.

LIELLOPU ĒDINĀŠANA ZIEMAS PERIODĀ

Nozīmīga ir liellopu ēdināšana ar rupjo barību ganībās laikā, kad nenotiek zāles veģetācija. Turpinot liellopus piebarot ar rupjo barību ganībās periodā, kad zelmeņa apjoms samazinās, tiek atjaunota augsnes veselība, eksperti to min kā labu risināju- mu sūnas mazināšanai ganībās. Barības vielas tiek atgrieztas augsnē vislabākajā formā, tiek novērsti slāpekļa zudumi. Aug-

2. attēls. Noganīto zālāju ataugšana

snei ir nepieciešami arī dzīvnieku mati, mēsli, siekalas.

LIELLOPU VESELĪBA

Liellopi labāk ēd, ja tie var ēst no ze- mes – tā ir viņu dabiskā ēšanas metode. Izklājot (iztinot) rulus, jāparedz pietie- kami daudz vietas. Barība jāizritina katru dienu citā vietā, lai dzīvnieki to neizmida, bet vienmērīgi uzturas ganību platībās, tās pārstaigājot. Jo liellopi vairāk kustas, jo pozitīvāk tas ietekmē tesmens veselību un atnešanās procesu. Liellopiem vajag ie- spēju gulēt tīrā un sausā vietā, tie nedrīkst

TURPINOT LIELLOPUS PIEBAROT AR RUPJO BARĪBU GANĪBĀS PERI- ODĀ, KAD ZELMEŅA APJOMS SAMAZINĀS, TIEK ATJAUNOTA AUGSNES VESELĪBA

gulēt dubļos un mēslos. Liellopu apma- tojumam jābūt tīram, tas dažkārt var būt slapjš, bet nedrīkst būt dubļains vai notrai- pīts ar mēsliem.

ZIEMAS GANIŠANAS IETEKME

Pētījumos pierādīts, ka atjaunojošā porciju ganišana var pozitīvi ietekmēt

mikro ūdens ciklu, uzlabojot augsnes struktūru un palielinot augsnes ūdens aizturēšanas spēju (Teague et al., 2016). Rotējošā ganišana uzlabo augsnes orga- nisko vielu saturu un augsnes eroziju, palielina ūdens pieejamību augiem. Tas īpaši bija vērojams 2023. gadā, kad bija izteikts sausums.

Gaļas liellopu apsaimniekošanā iz- mantojot porciju, rotāciju vai precīzo ga- nišanas sistēmu, ir daudz ieguvumi, bet galvenais, kas jāapzinās – ganību sistēma vai elektriskais gans jāpārvieta regulāri 1–3 dienās. Liellopu barā visiem dzīvnie- kiem vajag vienādi labu piekļuvi barības fronteī (ziemas barībai) vai zāles zelme- nim – (veģetācijas laikā), nedrīkst būt savstarpēja konkurence par labāko vietu pie barības frontes, pie dzirdnes, bet tas nozīmē, ka dzīvnieku bars nedrīkst būt pārāk liels.

Piemērotākās šķirnes ganišanas sis- tēmai visu gadu ir britu tipa šķirnes: Aberdinangusa, Herefordas, Hailandes un Galovejas šķirnes. Britu tipa šķirnes pamatā selekcionētas zāles lopbarības izmantošanai, piemērojoties skarbākiem laikapstākļiem, tātad – gaļas ražošanai ekstensīvākā veidā, iegūstot vidēji mus- kuļotus liemeņus. Arī pie mums Latvijā gadu no gada palielinās to saimniecību skaits, kas izvēlas audzēt Aberdinangusa šķirnes gaļas liellopus.

Lai šī sistēma precīzi darbotos, saim- niekam ir svarīgi pārvaldīt un precīzi or- ganizēt ganāmpulka apsaimniekošanu, izvērtējot ganību nogabalu atrašanās vietu un ģeogrāfiskās īpatnības. **LL**